

Galamdaşlarym: Ata Gowşudow

Category:

Ertekiler, Goşgular, Kitapcy, Powestler, Romanlar, Yatlamalar
написано kitapcy | 23 января, 2025

Galamdaşlarym: Ata Gowşudow ATA GOWŞUDOW (1903-1953)

Ata Gowşudow 1925-26-njy ýyllarda ownuk goşgular, oçerkler ýazyp başlaýar. 1925-nji ýylда «Yaş kommunist» gazeti açylanda oňa redaktor bellenýär. Ata Gowşudow mugallym, «Türkmenistan» gazetinde edebi işgär, habarçy, dil we edebiyat institutynda ylmy işgär bolup işlemek bilen Türkmenistanyň dürli künjeklerine aýlandy.

A.Gowşudow türkmen halk döredijiliginı toplamakda, öwrenmekde uly iş bitiren ýazyjylaryň biridir. Ol 1940-njy ýyllarda türkmen halk ertekileriniň ençemesini, «Aýal-gyzlaryň aýdymalaryny we lälelerini», «Görogly» eposyny neşir etdirýär. «Magtymguly we halk döredijiliği», «Başy we şahyr» ýaly makalalary ýazýar.

Bir tarapdan, belli ertekiçi Oulgerek ejäniň gürrüňleri, ikinji tarapdan, ýazyjynyň ýurdun bar ýerine aýlanyp, gadymy mirasymyzy toplamagy, durmuş tejribesiniň artmagy geljekki meşhur kyssacynyň «Gandym awçynyň maşgalasy» (1942), «Dordepel» (1951) ýaly powestleri, uruşdan öñ «Perman», uruş ýyllary «Mähri-Wepa», uruşdan soñ «Köpetdagyn eteginde» ýaly romanlaryny okyja hödürlemäge ýardam boldy.

Ata Gowşudow bilen ellinji ýylyň güýz aýlary, uniwersitetiň birinji kursynda okap ýörkäm ýazyjylar soýuzynda ilkinji sapar duşupdym. Eserlerini halap okap, gaýybana tanap ýören adamyňa duşmak durmuşynda ýatjak çykmajak uly waka bolýar.

Ata aga agras, gatybir geplemsegem däl eken welin, aňyrsynda degişme gürrüňleri ýeterlik ýaly.

– Urşuň yz ýanlary otluda Moskwa, ýazyjylaryň ýygňanşygyna gitmeli bolduk – diýip, bir bolan wakany gürrüň berdi. – Hawa, Ata Salyh ikimiz Almaatydan aňryk gazak ýazyjylary bilen bir küpede gitdik. Tanyşlykdan soñ, olaryň biri, öz galamdaşlary barada söhbet açdy. Ata Salyham Jambyl bilen öñ sataşany üçin,

gaty düşünmese-de, söhbetdeşini «Hawa, hawa» diýip, makullan bolup, ýylgyryp otyrdy.

Ýaňky gürrüň berýän «Heniz aradan çykanka, men Jambyla duşdum» diýip ýatlanda, Ata Salyham «Jambylyň täze kitaby çykdy» diýendir öydýän bolsa gerek. Ellerini çarpyp, makullap gülüp goýberdi. Soñ dym-dyrslyk aralaşdy. Sebäbi ýaňky söhbetdeş çay demlenmäge çykdy. Ata Salyh biraz diňşirgenip maňa:

– Atam, nám boldy? Hijiňiziň sesiňiz çykmaýar-la – diýdi.

Menem:

– Atdaş, sen ses çykar ýaly etdiňmi? Dostumyz gaharlanyp çykyp gitdi. Ol: «Jambyl aradan çykdy» diýdi welin, senem oňly düşünmän, elliňi çarpyp, gülmek güldüň.

Atdaş: «Wah, ol-a bolmandyr» diýip, güp ynanyň, esli wagtlap dymyp oturypdy – diýip, gürrüň beripdi.

Hawa, kanikuldan gelip, ilki baran ýerim Aşgabadyň haýwanat bagy bolupdy. Ýoldaşym bilen baran agyzdaky gyzyl súlgünleri synlap durus. Wagtam gjöyländi. Edil gapdalymyzda iki adamýň gepleşyäni eşidildi.

– Ata aga, gezelençmi?

– Gahrymanlarymy şu baga aýlap ýörün.

Ýalpa şol tarapa seretdim. Görsem, belli kyssaçymyz Ata Gowşudow ekeni. Ýazyny öň birki sapar görüpdim. Bäş-on agyz gürrüňem edişipdik. «Tanarmy tanamazmy?!» diýip ikirjiňlendim. Barybir, salam berip, onuň golaýragyna bardym:

– Ata agan salawmaleýkim!

Ata Gowşudow elini uzadyp, tanajak bolup synandy öydýän. Ýiti-ýiti seretdi:

– Aleýkim, jigi! Gurgunlykmy, aýlanýaňyzmy?

– Tanan dälsiňiz, Ata aga!

– Han ogul, bir görenim-ä meňzedýän. Ýazyp-bozýan ýaslardan bolsaň gerek.

Men özümi tanatdym. Öňem bir sapar gürrüňdeş bolanymy ýaňzytdym. Gürrüňimiz ugra gitdi. Ol elini arkasynda gowşuryp, synlap ýörşüne gürrüň edip barýar:

– Men şu baga aram-aram aýlanyp durýan. Jandarlaryň hersine nazar aýlanyňda, bir wakany ýatladaýýar. Özüň ýekeje bolsaňam,

telim gahrymanyň ýerine kellände pikir öwürmeli bolýaň. Awçynyň ýerine oýlanjak bolsaň, şularam synlamaly-da, haýwanat dünýäsem, görýäñiz, durşyna ummasyz baýlyk. Munam öwrenmeli. Oňa birbada akyl ýetiril bolaýmaýar...

Ata Gowşudow uly ýazyjydy, ýöne kiçi göwünlidi. Entek baş-dört goşgusy çykan başlangyç şahyr bilen şeýdip, tirkeşip ýörmegi, pikir alyşmagy şol mahal kalbymda öcmejek täsir döredipdi. Geljekde tebigat dünýäsi bilen barha ysnyşmagyma, oňa diñe peýdalananmak gözü bilen garaman, aňymda täsir almak, guwanmak duýgusynyň ösmegine gönüden-göni goltgy beripdi.

Ata aga haýwandyr guş-gumrularyň her gözeneğiniň alnyna baranda, il içindäki rowaýaty, gürrüňleri aýdyp, düşündiriş berip barýardy. Ol entek ellem ýaşamandy, şonda-da süýrueleç kellesi çap-çaldy. Özi äwmezek, degişgen, sarpaly adamdy.

Ýöne öýekelegräkdi, gönümel häsiýetem bardy. 1952-52-jı ýyllar bolsa gerek, ýazyjylar guramasynyň ýolbaşçylarynyň biriniň otagyna ýygnandyk. Ata Gowşut ýolbaşçy ýazyjy stolunyň üstünde üýşüp duran, dürlü ýurtlaryň kyssa kitaplarynyň birki sanysyny eline aldy-da:

– Hä, bularyňam geregi çykýarmy, ýa bulardan öwrenjek bolýarmyň? – diýip, çalarak çetine degjek bolýan ýaly, ýaňsylarbrak sorady.

Ýolbaşçam Ata agadan 15-16 ýaş kiçiliği üçinmi ýa jaý jogap tapyp bilmäni üçinmi, çekinibräk:

– Bularam okamal-a – diýip, garyljagrak sözläp, gyýtagrak bakyp, jogal berdi.

Bir sapar öýlerine baranymda, ol otuzynjy ýyllarda Kerki töwereginde «Türkmenistan» gazetiniň ýörite habarçysy bolup işlänini, käbir ýaşulylar bilen ýörite söhbet edendigini süýjüdip gürrüň berdi. Öz döwründe ýörgünlü «Juma» oýnunam şol taýlaryň durmuşyndan öwrenip ýazanynam gürrüň arasynda ýatlady.

Ata aganyň öýünde myhman bolup men bir zada geñ galdyn: ýazyjy şol etraplaryň käbir adamlaryny atlaryny köplenç aýaly Bossan daýzadan soraýardy:

– Bossan, hol 300 goýunly baýyň ady nämedi? Ýadyňa düşýändir-ä, Bossan! Pomidory mallaram, iýmän, ysgap-ysgap geçibererdi.

Şo töwerekde ilki pomidor ýetişdiren adamyň ady ýadyňa düşýämi? – Ata aga uludan demini aldy. – Ol ýyllar Ahal-da bag juda azdy. Çüli bilen Babarapda almalyk bardy. Hemme ýerde känräk üzüm bolardy. Bu töwerek düme bugdaý ekerdi. Gawun-garpyzyň-a adam ýokdy.

Ata aganyň esliräk ýüwrüp ýörenje gyzlary hem İlşat diýen ogly bardy. Gyzlarynyň atlary geñræk, owadan, utgaşykly, bolany üçin, häzirem ýadymda: Şemşat, Gülşat, Baharşat, Bolşat, Nurşat.

A.Gowşudow bimahal, ýaňy elli ýaşynda (1903-1953) aramyzdan gitdi. Ony örän uly märekä goşulyp, talyplar bilen jaýlamaga-da gatnaşypdyk.

Ata Gowşudowyň kitaplary biziň ýaşlyk ýoldaşymyz bolupdy.

Türkmen edebiýatynyň taryhynda mynasyp orny eýeleýän, edebiýatyň aýry-aýry döwürlerde ösüş basgançaklaryna galmagyna basalga beren Ata Gowşudowyň käbir gahrymanlary okyjynyň aňynda ýaşap gelýär. Ol bolsa belli kyssaçymyz Ata Gowşudowyň ýatlanmaga mynasyp ýazyjymyz bolanlygynyň alamatydyr.

Kaýum TAÑRYGULYÝEW,

Türkmenistanyň halk ýazyjysy. Ýatlamalar